

Nr 415.

Av herr **Holmbäck**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av statens utlänningskommission m. m.*

Statens utlänningskommission tillkom den 1 juli 1944 genom sammanslagning av utrikesdepartementets expedition för utländska passärenden samt socialstyrelsens utlänningsbyrå och avdelning för utlänningsförläggningar. I samband härmed ålade Kungl. Maj:t ett antal ordinarie och extra ordinarie befattningshavare hos de nämnda myndigheterna tjänstgöringsskyldighet hos utlänningskommissionen. Denna antog därjämte ett antal extra ordinarie befattningshavare hos socialstyrelsen, vilka beviljades tjänstledighet från sina befattningar hos styrelsen. Genom beslut av 1947 års riksdag inrättades 136 extra ordinarie befattningar hos kommissionen. I samband härmed uttalade statsrådet Mossberg i proposition nr 270 att behov av någon form av utlänningskontroll syntes komma att föreligga under den tid, som då kunde överblickas, samt att det för att sammanhålla och tillämpa en efter tidsläget anpassad utlänningspolitik även framdeles torde erfordras en central utlänningsmyndighet (s. 29). Beträffande personalens ställning anförde inrikesministern bl. a.:

”Av utredningsmannen har framhållits skäligheten av att utlänningskommissionens personal erhåller fastare anställningsformer, och uttalandet härom har icke föranlett någon erinran av remissmyndigheterna. Ehuru jag kan instämma i utredningsmannens uttalande i detta avseende, finner jag mig icke, med utgångspunkt från uppfattningen att kommissionsformen åtminstone tills vidare bör bibehållas för myndigheten, kunna tillstyrka inrättandet av ordinarie befattningar hos kommissionen. Däremot anser jag skäligt, att den del av personalen hos utlänningskommissionen, som kan betecknas såsom stommen, för framtiden erhåller extra ordinarie anställning. För personalen i övrigt torde däremot tills vidare böra bibehållas de nuvarande anställningsformerna.” (s. 44—45.)

Uttalandena föranledde icke några erinringar från riksdagens sida.

Vid 1950 års riksdag höjdes antalet extra ordinarie tjänster från 136 till 160.

Utlänningskommissionen framlade i 1950 års petita sin syn på organisationsfrågan och anförde därvid bland annat:

”Kommissionens organisation motsvarar sedan länge varken lägets krav eller personalens berättigade anspråk på skälig lön och på trygg-

het för framtiden. Kommissionen hälsar därför med tillfredsställelse den utredning, som beslutats. Kommissionen vill emellertid uttrycka den förhoppningen, att utredningen drives så, att den nya organisationen blir färdig den 1 juli 1952. Tidigare hade man väntat, att en ny organisation skulle ha kunnat träda i tillämpning den 1 juli 1950; därefter trodde man, att den nya organisationen skulle kunna gälla från den 1 juli 1951. Dessa upprepade tidsutdräcker väcka oro.”

I anslutning till från Civila statsförvaltningens tjänstemannaförbund och Sveriges juristförbund framförda krav om förändringar i utlänningskommissionens personalförteckning beträffande ett relativt stort antal tjänster yttrade kommissionen:

”De synpunkter, personalorganisationerna anfört till stöd för sitt förslag till ändringar i personalförteckningen, äro i stort sett riktiga. De stå enligt kommissionens uppfattning i överensstämmelse med de principer, som tillämpas inom den övriga förvaltningen beträffande relationer mellan arbetsuppgifter och tjänsteställning. Kommissionen finner det synnerligen otillfredsställande att under längre tid av vissa befattningshavare fordra fullgörande av arbetsprestationer och tagande av ansvar utan att giva dem en däremot svarande ställning.”

I samband med att 1949 års utlänningskommitté den 29 juni 1950 erhöi i uppdrag att jämväl utreda frågan om den centrala utlänningsmyndighetens organisation anförde statsrådet Mossberg i direktiven till kommittén bl. a. att kommittén borde utgå från att, även om utlänningslagen funnes böra bli tidsbegränsad, personalen vid den centrala instansen likväl borde erhålla tryggare anställningsförhållanden än för närvarande, så att sådana personalsvårigheter, som hittills gjort sig gällande, så långt möjligt förebyggas. Statsrådet Mossberg uttalade vidare vid detta tillfälle:

”Utlänningskommissionen är alltså alltjämt endast provisoriskt organiserad, och personalen har icke beretts samma trygga anställning som i allmänhet är förenad med statstjänst. Ordinarie befattningar ha icke inrättats inom kommissionen, och endast några få av befattningshavarna inneha ordinarie tjänst hos annan myndighet. Inemot halva antalet befattningshavare saknar på grund av den extra anställningsformen pensionsrätt. Dessa förhållanden ha medfört, att kommissionen haft stora svårigheter att rekrytera och behålla personal. Under de två sista åren ha 140 befattningshavare slutat sin anställning, vilket motsvarar i det närmaste 50 % av det totala antalet anställda. De avgångna ha huvudsakligen utgjorts av biträden. Även vissa tjänstemän i högre lönegrad ha emellertid lämnat kommissionen, och ytterligare sådana ha på senaste tid tillkännagivit sin avsikt att ansöka om anställning på annat håll. Den personal, som icke sökt sig från kommissionen, torde härvid i viss utsträckning ha påverkats av uppfattningen, att kommis-

sionen skulle bli ett permanent ämbetsverk åtminstone fr. o. m. den 1 juli 1950, då den nya utlänningslagen tidigare beräknats skola träda i kraft.

Den kraftiga personalomsättningen inom kommissionen är — icke minst ur utlänningsklienteletets synpunkt — särskilt allvarlig med hänsyn till att kommissionen har att handlägga bl. a. politiskt grannliga ärenden. Härtill kommer, att kommissionen åsamkas en avsevärd extra arbetsbelastning genom att nya befattningshavare ständigt måste utbildas.”

Dessa uttalanden ha av personalen uppfattats som garantier från regering och riksdag om att de extra ordinarie befattningshavarna hos kommissionen inneburit fasta anställningar — låt vara att man av formella skäl icke kunnat inrätta ordinarie tjänster så länge kommissionsformen bestod. Det förhållandet, att utredningar angående den centrala utlänningsmyndighetens framtida utformning företagits vid icke mindre än fyra olika tillfällen, varvid utredningsmännen i samtliga fall uttalat sig för en permanent organisation, har tidigare även ansetts innebära vissa framtidsutsikter för personalens del.

Genom proposition nr 147 till årets riksdag har emellertid föreslagits att 18 extra ordinarie amanuens tjänster i lönegrad 17/24, 1 extra ordinarie assistenttjänst i lönegrad 19 och 3 extra amanuens tjänster i lönegrad 17/24 skola indragas. Av dessa 22 befattningar är en för närvarande vakant. Elva av de tjugotvå befattningarna ersättas med lägre tjänster. Inom den grupp tjänstemän, som torde bli drabbad av dessa indragningar, har den befattningshavare, som har den kortaste tjänstetiden, den 1 januari 1953 varit anställd i statens tjänst 1½ år samt den, som har den längsta anställningstiden, nära 40 år i statstjänst och sedan kommissionens tillkomst den 1 juli 1944 hos kommissionen. Jag utgår från att vid omorganisationen de platser, som icke indragas, komma att besättas med sina nuvarande innehavare, men skulle någon av de nyinrättade befattningarna få en innehavare, som nu icke tillhör kommissionen, ökar antalet friställda med motsvarande antal.

Departementschefen har observerat de svårigheter, som kunna komma att uppstå för personalen i samband med entledigandena, och anser, att särskild hänsyn bör tagas till sådan personal, som har lång tjänstetid hos kommissionen. Departementschefen uttalar därför, att kommissionen bör vara aktivt verksam för att bereda befattningshavare, som icke kunna erhålla fortsatt anställning hos kommissionen, annan anställning. Vidare hänvisar departementschefen till att kommissionens tillfälliga personalbehov i samband med omorganisationen torde lämna vissa möjligheter till placering under kortare tid av visst mindre antal befattningshavare, som dessförinnan icke kunnat beredas sysselsättning annorstädes.

Departementschefens yttrande torde emellertid icke ge nyssnämnda grupp tjänstemän den trygghet på vilken de efter många års tjänstgöring ha skäligen anspråk. Med hänsyn till de speciella förhållanden under vilka personalen anställts och verkat hos utlänningskommissionen bör man vid genomförandet av nu föreliggande förslag till omorganisation av den centrala utlänningsmyndigheten taga större hänsyn till den personal, vars tjänster flyttas ner eller bli övertaliga. De av ovan angivna 22 tjänstemän, som tjänstgjort fem år i statsverket och icke kunna beredas likvärdig anställning i annan statstjänst, synas böra bibehållas vid sina nuvarande platser. De assistenttjänster till vilka den nuvarande personalens platser förvandlas, böra i stället vakanssättas. I den mån nu avgivna förslag innebär, att det antal amanuenser, vilkas tjänster nedflyttas till assistenttjänster, få bibehålla sin ställning som amanuenser, torde detta förslag icke erfordra kommentar. I den mån förslaget innebär, att ovan nämnda amanuenser och assistent skola få kvarstanna, trots att deras befattningar indragits utan att ersättas med andra, lägre, befattningar, bör följande anföras. Denna grupp omfattar 10 personer. En av dem har icke tjänstgjort fem år; fråga är alltså blott om 9 personer. Förutsätter man, att till den 1 januari 1953 5 av dessa kunna beredas anställning i annan statstjänst, återstå 4 personer. I ett verk med den stora arbetsbelastning, som utlänningskommissionen har, finnes full sysselsättning för dem. Några tjänstemän, som skulle sakna arbetsuppgifter, komma därför icke att finnas.

Det kan antecknas, att Kungl. Maj:t nyligen föreslagit riksdagen ett förfaringsätt, som överensstämmer med vad ovan föreslagits. I propositionen nr 155/1952 till riksdagen angående vissa anslag under landsstaten för budgetåret 1952/53 (s. 28) har nämligen departementschefen gjort följande uttalande:

”Vid övergången till den nya organisationen, som av praktiska skäl bör tillämpas fr. o. m. den 1 januari 1953, bör möjlighet finnas för Kungl. Maj:t att till övergångsstat överföra sådana befattningshavare, vilka på grund av svag hälsa eller av annan orsak ej äro fullt tjänstedugliga eller lämpliga att övergå till den nya organisationen. I den mån så kan ske bör häremot svarande antal lägre befattningar hållas vakanta. Motsvarande vakantsättning bör upprätthållas, så länge vissa till följd av den nya organisationen övertaliga extra ordinarie befattningshavare kvarstå i tjänst.”

Med stöd av vad ovan anförts får jag i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 147/1952 hemställa,

att extra ordinarie och extra amanuenser eller assistenter med en anställningstid av mer än fem år, vilkas tjänster sättas ner eller föreslås till indragning och vilka icke omedelbart kunna i annan statstjänst beredas an-

ställning motsvarande den, som de hittills haft, få upptagas i utlänningskommissionens personalplan i avvaktan på att de kunna få likvärdig annan anställning, och att vakantsättning samtidigt äger rum av de föreslagna assistenttjänsterna eller, om antalet amanuenser, vilka kvarstå i sina befattningar enligt nyss angivna regel, skulle bli mindre än antalet assistenttjänster, av så många av dessa sistnämnda tjänster, som överskjuta det antal amanuenser, vilka enligt propositionen skola finnas i den nya organisationen.

Stockholm den 2 april 1952.

Åke Holmbäck.
